

Aydın İlinde 2013-2017 Döneminde Tarımsal Ürün İhracatının Genel Bir Değerlendirmesi

Nergiz YÜKSEL¹, Mustafa SÜRME^{2*}

¹Adnan Menderes Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Gıda Mühendisliği Bölümü, 09100 Aydın, Türkiye

²Adnan Menderes Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü, 09100 Aydın, Türkiye

Nergiz YÜKSEL ORCID No: 0000-0002-1334-051X

Mustafa SÜRME ORCID No: 0000-0001-9748-618X

*Sorumlu yazar: mustafa.surmen@adu.edu.tr

(Alınış: 16.10.2019, Kabul: 30.12.2019, Online Yayınlanma: 31.12.2019)

Anahtar Kelimeler
Aydın ili,
Tarımsal ürünler,
İhracat oranları

Öz: Aydın ili, 800.700 hektar alanda kuruludur ve yüzölçümünün % 46'sında tarım yapılmaktadır. Türkiye bölge yüzölçümüne göre, ekili dikili alanın en fazla olduğu illerden biri olan Aydın, ürün çeşitliliği bakımından tarımsal üretimin en önemli merkezlerindedir. Üretim açısından potansiyeli yüksek olan Aydın'ın ihracat ürünleri ve miktarları incelendiğinde, dünya çapında büyük bir öneme sahip olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmanın sonucunda, son beş yıl içerisinde ihracatı yapılan tarım ürünlerinin çeşitliliği (%42,76 incir, % 19,77 zeytin, %8,69 kuru kayısı, %8,69 biber, % 5,58 çilek, % 3,10 kestane, % 2,75 turşu, % 2,56 kapari) belirlenmiş ve yıllara göre farklılıkları incelenmiştir. Son beş yıl içerisindeki dağılıma göre en fazla ihracat yapılan ülkeler; Romanya, Almanya, Rusya, Fransa, ABD, İtalya, Bulgaristan, Irak, İspanya Hollanda, İngiltere, Avustralya, Vietnam ve Çin olarak belirlenmiştir. Sektör ve kurumların ihracat raporlarında, ihracat verileri genellikle bölge bazında veya ürünlerin gönderildiği gümrüğün bağlı olduğu ile göre yayınlanmakta olup, Aydın ilinde üretilen ve ihracatı yapılan tarım ürünlerinin ihracat yüzdelere ilişkin istatistik verileri rahatlıkla ulaşılamamaktadır. Bu çalışmada, çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen tarım ürünleri üretim ve ihracat verileri karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

A General Evaluation of Agricultural Product Exports in The Period 2013-2017 in Aydın Province

Keywords
Aydın
province,
Agricultural
Products,
Export ratio

Abstract: Aydın province is established on an area of 800.700 hectares and 46% of its surface area is cultivated. According to the area of Turkey, which is one of the provinces where most of the cultivated area planted Aydın, agricultural production in terms of product diversity is one of the most important centers. When the export products and quantities of Aydın, which has a high production potential, are examined, it is understood that it has a great importance worldwide. As a result of the study, 42.76% fig, 19.77% olive, 8.69% dried apricot, 8.69% pepper, 5.58% strawberry, 3.10% chestnut, 2.75 pickles were determined as 2.56% capers and their differences were examined by years. According to the distribution in the last five years; Romania, Germany, Russia, France, USA, Italy, Bulgaria, Iraq, Spain, Netherlands, England, Australia, Vietnam and China. In export reports of sectors and institutions, export data are generally published on a regional basis or according to the customs of which the products are sent, and statistical data regarding the export percentages of agricultural products produced and exported in Aydın province cannot be easily reached. In this study, agricultural production and export data obtained from various institutions and organizations were compared and evaluated.

1. GİRİŞ

Aydın; tarım, turizm ve sanayi sektörlerindeki potansiyeli, vasıflı insan gücüyle Ege Bölgesi ve ülkemizin hızla gelişen illerinden biridir. Aydın, genelde tarım ve turizm kenti olarak bilinmektedir. Ekonomik

hayatın temelini oluşturan tarımın ağırlığı sanayi ve ticaret sektöründe yoğun olarak kendini hissettirmektedir. Nüfusunun %55'i geçimini tarım sektöründen sağlamaktadır. Aydın ili tarım alanlarının oranının %58,6'sını meyve, içecek ve baharat bitkileri, %37'sini tahıl ve diğer bitkiler, % 2,9'unu sebze alanı oluşturmaktadır [1].

Ülkemizde üretilen bitkisel ürünlerden 25'inde Türkiye'de ilk 10 da yer alan Aydın ili, ülke tarımında önemli yere sahiptir. Aydın ili incir ve kestane üretiminde Türkiye'de birinci, zeytin, pamuk, enginar ve çilek üretiminde ikinci, sıradadır [1]. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) verilerinin son beş yıllık ortalama değerlerine göre Türkiye, yaklaşık 300 bin ton üretim ile dünya yaş incir üretiminin %26,7'sini karşılayarak ilk sırada yer almaktadır [2]. Ülke genelinde ise % 60,65 oranı ile Aydın ili ilk sıradadır [1].

Çalışmamızda, tarım sektöründe birçok ürünün üretimde ilk sıralarda yer alan Aydın ilinde tarımsal ürünler ile ilgili, çeşitli kurum ve kuruluşlardan elde edilen veriler kullanılarak ihracat miktarları ve ihraç edildiği ülkeler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Aydın ilinde yapılan tarımsal ürün ihracatının miktar olarak detaylı bir şekilde raporlandığı herhangi bir ulaşılabilir ve derlenmiş bir çalışma bulunmamaktadır. Çalışmamızda, kurum ve kuruluş raporları dışında, Aydın İl Tarım ve Orman Müdürlüğü yetkililerinden alınan veriler kullanılarak hesaplama yapılmıştır. Bu bağlamda, çalışmamızın diğer kuruluş ve birliklerin ihracat raporlarına göre daha ayrıntılı olduğu düşünülmektedir. Mevcut çalışmanın amacı 2013-2017 yılları arasında Aydın ilinde yetişen tarım ürünlerinin üretim ve ihracat verilerini değerlendirerek, Aydın'ın ülke genelindeki durumunu incelemek, ayrıca tarımsal ürünlerin üretim miktarlarının, ihracat hacimleri üzerinde etkili olup olmadığını ortaya koymaktır.

2. MATERYAL VE METOT

Çalışma, konuya ilişkin ikincil kaynaklardan elde edilen veriler ve bilgilerden oluşmaktadır. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Gıda Tarım ve Orman Bakanlığı/ Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğü/ Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğü, kaynaklarından elde edilen veriler kullanılmıştır.

İhracat ve üretim verilerinin karşılaştırılmasında para değeri olarak gösterilen veriler kullanılmamış kg veya ton olarak üretim miktarı kullanılarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesi sırasında yüzde hesapları, aritmetik ortalama gibi basit istatistiksel yöntemler kullanılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. İhracat Rakamları

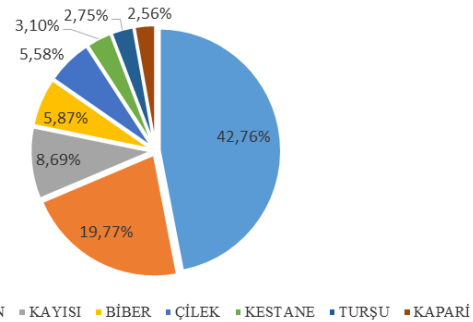
Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden alınan verilere göre 2013-2017 yılları arasında Aydın'dan ihraç edilen ürünlerin çoğunluğunu incir, zeytin, kayısı, biber, çilek, kestane, turşu, kapari, domates, üzüm ve nar oluşturmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3: Aydın ili 2013-2017 yılı kg bazında tarım ürünleri ihracat rakamları*

ÜRÜN	TOPLAM (kg)	YÜZDE (%)
İNCİR	204571475,5	42,76%
ZEYTİN	94573389,27	19,77%
KAYISI	41597808,43	8,69%
BİBER	28090523,54	5,87%
ÇİLEK	26706538,37	5,58%
KESTANE	14824864,7	3,10%
TURŞU	13185586,93	2,75%
KAPARI	12253768,6	2,56%
DOMATES	8218300,26	1,71%
ÜZÜM	7621592,86	1,59%
NAR	6172461,15	1,29%
MANDARİN	4156202	0,86%
PORTAKAL	3367307	0,70%
KİRAZ	2294206,55	0,47%
ŞEFTALİ	1332759,06	0,27%
PAMUK TOHUMU	957377,1	0,20%
ASMA YAPRAĞI	807230,77	0,16%
ÇAMFISTIĞI İÇİ	522174,1	0,11%
KARIŞIK KURU MEYVE	1222038,73	0,25%
LİMON	451852,8	0,09%
LOKUM	399830,97	0,08%
ANTEP FISTIĞI	323548,5	0,06%
GREYFURT	311283	0,06%
ERİK	190217,33	0,04%
VİŞNE	169680,63	0,03%
HELVA	159048,1	0,03%
NEKTARİN	78000	0,16%
HAŞHAŞ	71602,24	0,01%
Diğerleri	1392004,54	8,40%
TOPLAM	478342228,6	

* Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden alınan veriler

AYDIN İLİ 2013-2017 ÜRÜN İHRACAT YÜZDELERİ

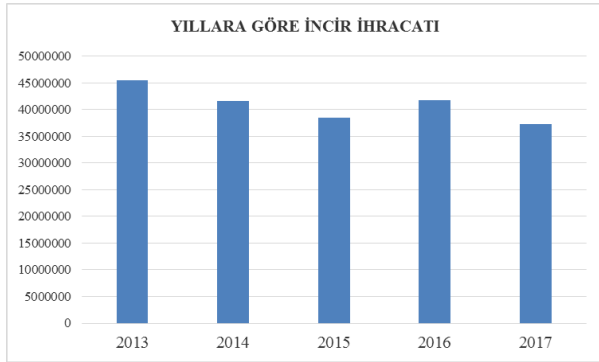

Şekil 1. Aydın ili tarım ürünleri ihracat yüzdeleri - 2013-2017

Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden elde edilen verilere göre, Aydın ili tarım ürünleri ihracatının %42,76'sını incir, %19,77'sini zeytin, %8,69'unu kuru kayısı, % 8,69'unu biber, %5,58'ini çilek, %3,10'unu kestane, %2,75'inin turşu, %2,56'sını kapari oluşturmaktadır (Şekil 1). % 42,76 oranı ile birinci sırada ihraç ürünü olan incirin; % 91'ini kuru incir, % 6'sını ise incir ezmesi oluşturmaktadır. Diğer ihraç edilen incir ürünleri ise; taze incir, haşlanmış kuru incir, kesme kuru incir, incir lokumu, incir reçeli, dondurulmuş incir, çikolata kaplı incir draje, susamlı incir ezmesi, cevizli incir, yarı kurutulmuş dondurulmuş incir ve kesme kavrulmuş incirdir. Ülke geneli verilerine göre ise on

yıllık dönemde toplam kuru incir ihracatının ortalama % 82'lik kısmı yemeklik kuru incir olarak yapılmıştır [3].

TÜİK Türkiye geneli ihracat verileri ve Aydın ili incir ihracat rakamları incelendiğinde ise incir ihracatının % 51,12'si Aydın ilinden yapıldığı anlaşılmıştır. Türkiye genelinde incir üretiminin % 60,65'i Aydın ilinde yapıldığı değerlendirilirse, % 51,12 ihracat rakamının az olduğu düşünülebilir. Aydın ili incir üretim oranına göre ihracat oranının düşük kalması, Aydın ilinde üretim yapan fakat merkezleri farklı illerde olan ihracat firmalarının, inciri farklı Tarım ve Orman İl Müdürlükleri üzerinden gerekli kontrollerden sonra ihraç ettikleri öğrenilmiştir [4].

Şekil 2. Aydın İli 2013-2017 İncir İhracatı (Ton) (Aydın Tarım Orman İl Müdürlüğü)

Aydın ilinden ihraç edilen incir ve ürünlerinin yıllık değişimleri incelendiğinde ise çok fazla dalgalanma görülmemiştir (Şekil 2). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre ise, 2017/18 yaş incir üretiminin bir önceki sezona göre % 0,9 artışla 305.689 ton (geçen sezon 305.600 ton) seviyelerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Bu verilere göre ihracat miktarının da artacağı düşünülmektedir.

Türkiye'nin incir ihracatından elde ettiği gelir 392 milyon ABD dolarıdır [1]. Bu durum incirin sadece taze ve kurutulmuş ham incir olarak değil, aynı zamanda işlenmiş ve katma değeri yükseltilmiş ürünler olarak satışının yapılması gerektiğini göstermektedir [5].

Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğünden elde edilen verilere göre; Aydın ili ihracat edilen tarım ürünlerinin % 19,77'sini oluşturan zeytinin, % 60,36'sı salamura siyah zeytin, % 10,8'i siyah zeytin, % 6,84'ü natürel siyah zeytin, % 3,35'i dilimlenmiş siyah zeytin, % 2,6'sı çekirdeksiz siyah zeytin, % 2,19'u salamura yeşil zeytin, % 1,56 yağda siyah zeytin olduğu hesaplanmıştır. İhraç edilen diğer zeytin çeşitleri ise; limonlu yeşil zeytin, havuç dolgulu yeşil zeytin, bademli yeşil zeytin, kuru domates dolgulu yeşil zeytin, portakal dolgulu yeşil zeytin, portakal dolgulu yeşil zeytin, kapari dolgulu yeşil zeytin ve hıyar dolgulu yeşil zeytin, zeytin ezmesi, kuru zeytin ve zeytin yaprağı çayıdır. İhraç edilen zeytin ürünlerinden zeytinyağı oranı natürel zeytinyağı, natürel sızma zeytinyağı ve riviera zeytinyağı çeşitleri ile toplam zeytin ihracatının ise % 2'sini oluşturmaktadır. Ülke geneline göre ihraç edilen zeytin ve ürünlerinin % 13,34'ü Aydın iline aittir. % 23,90 üretim oranı ile

Türkiye'nin en önemli zeytin üretici illerinden olan Aydın'da firma yöneticileri ve/veya sahipleri, ürünlerini ihraç ederken zorlandıkları parametreler arasında; ilk sırayı fiyat alırken, bunu ürünün pazarlanmasında süreklilik ve kalitenin sağlanması ile bunun korunması gibi kısıtlayıcı ve zorlayıcı faktörlerin izlediğini belirtmişlerdir. Pazarlamada zeytin çeşidi ve ambalajın kısıtlayıcı bir faktör olmadığı, işletmelere dış pazarda güç katan en önemli motivasyon ve pazar geliştirici unsurun tavsiye olduğu belirlenmiştir [6].

2013-2017 beş yıllık dönemde, kayısı üretiminin Türkiye geneline göre % 0,22'si Aydın ilinde yapılmasına rağmen Malatya Ticaret Borsası ve Aydın Tarım ve Orman Müdürlüğü ihracat verilerine incelendiğinde Türkiye geneli kuru kayısı ihracatının % 6,36'sı Aydın ilinden gerçekleşmektedir. Aydın ili tarım ürünleri ihracat yüzdelerine göre ise kuru kayısı % 8,69 oran ile üçüncü ihraç ürünüdür.

Aydın ilinde biber üretimi ülke geneline göre % 1,17'lik paya sahip olmasına rağmen, Türkiye geneli ihracatın % 6,38'i Aydın ilinden gerçekleşmektedir. Aydın ilinden ihraç edilen tarım ürünleri sıralamasında ise, % 8,69 ile dördüncü sırada olan biber ürünleri çeşitlerini; biber turşusu, közlenmiş biber, biber konservesi, biber salçası, salamura biber, kırmızı biber turşusu, kuru biber, kırmızı pul biber, makedon biber, tatlı toz biber, taze biber, öğütülmüş kırmızı biber, kırmızı kardola biberi ve dondurulmuş biber oluşturmaktadır.

Türkiye geneli çilek üretiminin % 15,15'i Aydın ilinde yapılmaktadır. 2013-2017 yılları arasındaki uluslararası ihracat verilerine göre Türkiye geneli çilek ihracatının, % 21,16'sını Aydın ili oluşturmaktadır.

Türkiye'de kestane denilince kestane şekeri sanayisinin yaygınlaşması, buradan iç ve dış pazara gönderilmesi nedeni ile daha çok Bursa ili ön plana çıkmıştır [7].

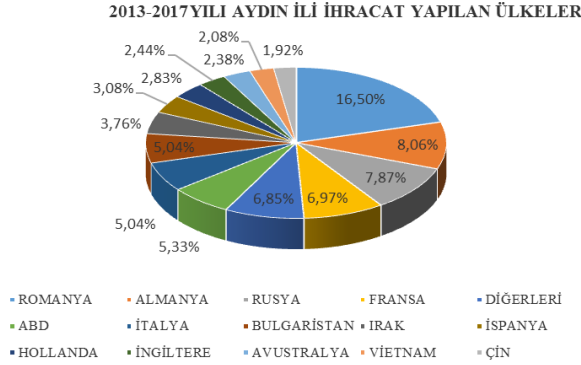
Ülke geneline göre kestane üretiminin % 36'sının Aydın ilinde gerçekleşmektedir. Aydın ilinden ihraç edilen tarım ürünleri arasında % 3,10 oranı ile altıncı sırada yer alan kestanenin değerli bir ağaç olarak kabul edilmesinin yanı sıra; kerestesi, çiçekleri ve yaprağı da ekonomik olarak değerlendirilmektedir. Aydın ili kestane ihracat rakamlarına göre ülke genelinin % 36,7'sini Aydın ili oluşturmaktadır [1].

İhracatçı Birlikleri verilerine göre ülke genelinde son yıllarda artan işlenmiş mamul ihracatında turşular büyük paya sahiptir. Aydın ilinin de % 2,75 oranı ile turşu ihracatı, diğer tarım ürünleri arasında 7. Sırayı almaktadır.

Aydın ilinde son beş yılda toplam 12.254 ton kapari ihracatı gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde küçük çaplı kapari üretiminin olmasına rağmen, TÜİK verilerine göre hiç kapari üretimi yapılmadığı gözükmektedir. Kapari daha çok Özbekistan, Azerbaycan ve Kırgızistan'dan ithal edildikten sonra salamura haline getirilip ihraç edilmektedir [1].

3.1. İhracat Yapılan Ülkeler

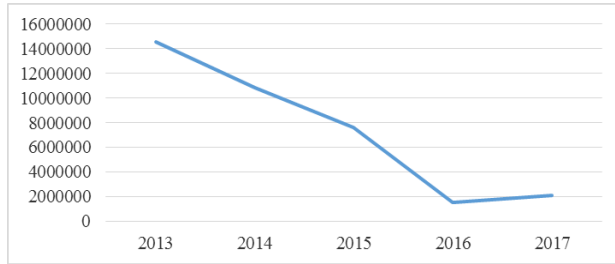
Aydın ilinden ihracat yapılan ülkeler grafik halinde Şekil 3' te gösterilmiştir.

Şekil 3. Aydın ilinden İhracat Yapılan Ülkeler 2013-2017

Aydın Tarım Orman İl Müdürlüğünden alınan verilere göre 2013-2017 yıllarına ait Aydın'dan tarım ürünü ihraç edilen ülkelerin başında Romanya, Almanya, Rusya ve Fransa gelmektedir.

Şekil 4'te 2013-2017 yılları arası Aydın ilinden Rusya'ya yapılan ihracat miktarları (ton) grafik haline getirilmiştir.

Şekil 4. 2013-2017 yılları arası Aydın ilinden Rusya'ya yapılan ihracat miktarları (ton)

Yıllara göre ihracat yapılan ülkelerin değişimleri incelendiğinde, 2016 yılı göze çarpmaktadır. Dış politikalar nedeniyle Rusya'ya yapılan ihracat miktarlarında göze çarpan düşüşler olmuştur. Türkiye geneli verileri incelendiğinde de durum aynıdır. Türkiye'nin ilk 20 ülke ihracat pazarına göre 2016 yılında Rusya ve Azerbaycan çıkmış, Bulgaristan ve Cezayir girmiştir [8].

4. SONUÇLAR

TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu), (TİM) Türkiye İhracatçılar Meclisi, Uluslararası Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Gıda Tarım ve Orman Bakanlığı, Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Aydın İli Bitkisel Üretim ve Bitki Sağlığı Şube Müdürlüğü, gibi ikincil kaynak verileri kullanılarak hazırlanan raporda, Aydın ilinin tarım ürünleri açısından potansiyel bir kaynak olduğu düşünülmektedir.

İhracatçı firmaların ve yetkili kurumların, önemli ihracat ürünlerinde kaliteyi ve verimi arttırmak için bilincin

arttırılmasına yönelik çalışmalar yapması ayrıca üretimde ilk sırada olan ürünlerle ilgili iyi tarım uygulama alanlarının artırılması gerektiği kanaati oluşmaktadır.

Sürdürülebilir bir büyüme performansına ulaşmak için Aydın ili ihracatçı firmalarının fiyat dışı faktörlerle rekabetçi olması önemlidir. Özellikle; incir, zeytin, kayısı gibi ihracatta başı çeken ürünlerde, teknolojiye uyumlu yüksek nitelikli ürünlerin üretim ve ihracatını hedeflemesi ayrıca üretim miktarı olarak ikinci sırada fakat ihraç ürünü olarak altıncı sırada olan kestane gibi ürünlerde, Aydın ili adına markalaşması ve ihracatına yönelik, ticari anlamda adımların atılmalıdır.

Teşekkür

Aydın iline ait tarımsal ürünlerin, beş yıllık kaydedilmiş ihracat verilerini bizlerle paylaşan, Aydın Tarım ve Orman İl Müdürlüğü yetkililerine teşekkürlerimizi sunarız.

KAYNAKLAR

- [1] Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK) . Konularına Göre İstatistikler, <https://web.tuik.gov.tr/tr/classification-categories/> Erişim tarihi: 10.12.2018.
- [2] Food and Agriculture Organization of The United Nations (FAO). İstatistikler, <http://www.fao.org/statistics/databases/en/> Erişim tarihi: 10.12.2018.
- [3] Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. 2014 yılı Kuru İncir Raporu, <https://ticaret.gov.tr/data/5d41e59913b87639ac9e02e8/8ae6594a5cebd5c1f134d9960269b2d9.pdf> Erişim tarihi: 01.09.2019.
- [4] Türkiye İhracatçılar Meclisi. İhracat Rakamları, <http://www.tim.org.tr/tr/ihracat-rakamlari.html> Erişim tarihi: 10.08.2019.
- [5] Kırıcı N. Aydın İhracatını Etkileyen Faktörler: Aydın Örneği. İktisadi İdari Siyasal Araştırmalar Dergisi, 3(6), 123-138,2018.
- [6] Tunalıoğlu R, Çobanoğlu F, Karaman A D. Aydın İli Sofralık Zeytin İşleme Firmalarının Pazarlama Stratejileri. Zeytin Bilimi, 2(1), 21-30,2011.
- [7] Tarım Orman Bakanlığı. 2018 Yılı Faaliyet Raporu..https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/Belgeler/Bakanl%C4%B1k_Faaliyet_Raporlar%C4%B1/2018%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf Erişim tarihi: 10.08.2019.
- [8] Türkiye İhracatçılar Meclisi. Ekonomi Dış Ticaret Raporu 2017, http://www.tim.org.tr/files/downloads/Raporlar/T%C4%B0M_Ekonomi_Raporu_2017.pdf Erişim tarihi: 15.08.2019.